

IVAN MIRNIK

Arheološki muzej u Zagrebu

SKUPNI NALAZI NOVCA IZ HRVATSKE

III

SKUPNI NALAZ AFRIČKOG BRONČANOG NOVCA I AĒS RUDE IZ ŠTIKADI

U Štikadi je krajem god. 1976. prilikom iskopavanja otkrivena veća ostava afričkog i drugog brončanog novca, ulomaka brončanih predmeta i grumena bronce. Ostava se, vjerojatno, nalazila skrivena unutar antičke arhitekture, ispod ognjišta. Prema analognim nalazima, ostava iz Štikade zakopana je početkom 1. st. pr. n. e.

Početkom ožujka 1973. obaviješten je Arheološki muzej u Zagrebu o nekom većem nalazištu brončanih predmeta, među kojim je bilo i zeleno patiniranog novca i drugih većih predmeta. Nalazište je navodno otkriveno u blizini Gračaca. Ubrzo nakon toga stručna ekipa u sastavu Ružica Drechsler-Bižić i Zdenka Dukat iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, Dragica Iveković iz Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu i Ivan Mirnik arheolog-konzervator Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture, također iz Zagreba, stigla je u Gračac. U Gračacu nitko o spomenutom nalazištu nije ništa znao, pa se moglo tek pretpostaviti da se radilo o neozbiljnoj šali. Ni istraga SUP-a nije dala nikakve rezultate. Međutim, nekoliko godina kasnije zaista je otkriveno veće brončano blago na istom području. Na lokalitetu Ričica u Štikadi kod Lovinca radnici »Geotehne« iz Zagreba kopali su u listopadu 1976. septičku jamu i naišli na antičku arhitekturu. Prema raspoloživim podacima može se zaključiti da je brončana ostava ležala zakopana ispod ognjišta, što potvrđuje i veliki postotak Vatrom oštećenih primjeraka novca. Nakon otkrića nalaz je raspršen, pa se ne može pouzdano kazati koliko je primjeraka novca i grumena bronce nađeno. Jedan dio ostave je Nikola Pleše, radnik »Geotehne« donio u Gradski muzej u Senju, a zatim je zaslužni senjski muzealac i arheolog Ante Glavčić sve predao Muzeju Like u Gospiću. Naknadno su radnici Muzeja Like, Zeljko Centner, Đuro Đordan i Ivica Došen uspjeli na terenu skupiti još nešto materijala. O tome da je dio blaga raspršen govori i činjenica da je osam primjeraka novca dospjelo u Arheološki muzej u Zagrebu, tri u Gradski muzej u Varaždinu, dva su viđena u privatnoj zbirci u Sisku itd.

Cjelokupni materijal Muzeja Like u Gospiću (192 komada) predan je Arheološkom muzeju u Zagrebu na laboratorijsku i znanstvenu obradu u dva navrata, u ožujku 1977, a vraćen 13. svibnja 1980, pa se kolegama iz Muzeja Like i na ovom mjestu zahvaljujem na suradnji. Kod obrade skupnog nalaza iz Štikade veoma su mnogo pomogli Zdenka Dukat, Arheološki muzej u Zagrebu, G. K. Jenkins i M. J. Priče, obojica iz Britanskog muzeja u Londonu, te Paolo Visonà, Kelsey Museum of Art, Ann Arbor, Michigan, S.A.D., pa im se najtoplije zahvaljujem. Također zahvaljujem Marini Šimek, kustosu Gradskog muzeja u Varaždinu na ustupljenom materijalu.

O nalazu iz Štikade već je nekoliko puta pisano u stručnoj literaturi, u najkraćim crtama.¹ Ostava pripada jednoj, u numizmatici i arheologiji već dobro poznatoj i dosta obrađivanoj skupini blaga i pojedinačnih nalaza novca s područja Dalmacije, Zapadne Bosne i Like.² Opća oznaka ove velike grupe je afrički novac (Kartaga, Numidija, Egipat) koji je bio u opticaju istodobno s teškom italjskom valutom (*aes signatum*, *aes grave*). Afrički je novac na isti način i kurentna valuta i vrijedna kovina, uvijek spremna za taljenje i preradu u neki drugi, željeni oblik, te se često nalazi skupa s grumenjem bronce (*aes rude*).

Vrijeme ukopa spomenute skupine ostava datira se većim dijelom između kasnog 2. st. pr. n. e. i ranog 1. st. pr. n. e. To su: ostava iz Gračaca iz god. 1925,³ nekog lokaliteta koje strana literatura zove »Kruinwa« oko god. 1932,⁴ Bosanska Krupa, ostava s kraja 19. st.,⁵ Široka Kula, 1846,⁶ Donji Unac,⁷ veliko blago iz Mazina iz god. 1896,⁸ Obrovac, 1958/59,⁹ Vrankamen, 1887.¹⁰ i Zvonigrad.¹¹

¹ Z. Dukat—I. Mirnik. Skupni nalazi novca od 1936. godine do danas. *Numizmatika*, 6/1978, no. 119; *Coin Hoards*, IV/1978, p. 16, rio. 50; *Coin Hoards*, V/1979, p. 17, no. 57; egipatski novac spominje P. Visonà u: *J. P. Getty Museum, Journal*. 6—7, 1978—79, op. 4.

² K. Kurz. Zum Charakter der Geldwirtschaft im Japodengebiet. Povzetek: O značaju denarnega gospodarstva na japodskem području. *Arheološki vestnik*, 20/1969, 27—34; Z. Dukat—I. Mirnik. Pre-Roman coinage on the Territory of Modern Yugoslavia. *Bulletin of the University of London Institute of Archaeology*, 13/1976, 175—210; I. Mirnik. Coin Hoards in Yugoslavia. *British Archaeological Reports*, 95/1981, pp. 7, 36—49.

³ J. Klemenc. Nalazi novaca u Jugoslaviji 1910—1936. *Numizmatika*, 2—4/1934—36, pp. 126—27, no. 13; B. Saria. Numismatischer Bericht aus Jugoslawien. *Numismatische Zeitschrift*, 60 (N. F. 20)/1927, 12; M. Crawford. Roman Republican Coin Hoards. *The Royal Numismatic Society, Special Publications*, 4/1969, p. 79, no. 145; M. Thompson-O. Morkholm-C. M. Kraay. An Inventory of Greek Coin Hoards. New York: American Numismatic Society, 1973, p. 81, no. 569; I. Mirnik, o. c. 1981, p. 38, no. 24. M. Thompson datira Gračačku ostavu u kasno 2. st. p. n. e., Craw-

ford od 208—c. 180. p. n. e., Klemenc oko god. 100.

⁴ Možda se radi o Krivaji kod Bihaća. *Numismatisches Litteratur-Blatt*, 1934, 2757; E. Pegan, *Argo*, 4—6/1965—67, 34; M. Thompson—O. Morkholm—C. M. Kraay, o. c. p. 81, no. 567; I. Mirnik, o. c. 1981, p. 38, no. 32. M. Thompson datira ostavu u kasno 2. st. p. n. e.

⁵ I. Mirnik, o. c. 1981, p. 38, no. 31.

⁶ Č. Truhelka. Afrikanski novci od tuča (mjedi) nađeni na Vrankamenu kod Krupe. *Glasnik Zemaljskog muzeja*, 1/1889, 41; K. Patsch. Die Lika in der römischen Zeit. Wien 1900, 61; M. Bahrfeldt. Miinzfund von Mazin (Croatien). Berlin 1901, 2863; S. P. Noe. A. Bibliography of Greek Coin Hoards. *American Numismatic Society, Numismatic Notes and Monographs*, 78/1937, p. 157, no. 584; K. Kurz, o. c. p. 30; M. Thompson—O. Morkholm—C. M. Kraay, o. c. p. 81, no. 566; I. Mirnik, o. c. 1981, p. 40, no. 43. M. Thompson datira ostavu u kasno 2. st. p. n. e.

⁷ M. Bahrfeldt, o. c. p. 2863; S. P. Noe, o. c. 1937, p. 97, no. 335; K. Kurz, o. c. p. 30; I. Mirnik, o. c. 1981, p. 42, no. 57.

⁸ J. Brunšmid. Našašće italjskih i afrikan- skih novaca u Mazinu. *VHAD*, N. S., 2/1896—97, 42—81; 4/1899—1900, 81—86; 6/1902, 167

Prema sadržaju skupni nalaz iz Švice dao bi se razvrstati na slijedeći način:

Aegyptus	3 komada	(1,80%)
Baetica Hisp.	1 "	(0,59%)
Carthago	51 "	(30,00%)
Macedonia	1 "	(0,59%)
Numidia	106 "	(62,00%)
Roma	2 "	(1,20%)
Incerta	6 "	(3,50%)

Kod ovih se postotaka *aes rude* nije razmatrao. Egipatski je novac do danas pronađen u slijedećim ostavama:

Gračac, 1925. (Ptolomaeus II Euergetes, Ptolomaeus IV Philopator, Ptolomaeus VI Philometor, Ptolomaeus VIII Euergetes II), Široka Kula 1846, Donji Unac, Mazin, 1896. (Ptolomaeus VI Philometor, Ptolomaeus VIII Euergetes II, Ptolomaeus X), Vrankamen, 1887. (Ptolomaeus I Soter, Ptolomaeus III Euergetes, Cleopatra I, Ptolomaeus VIII Euergetes II), te Zvonigrad. Makedonski novac u ovom kompleksu ostava za sada nije bio nađen. Hispanski novac je nađen tek u Gračacu (Castulo Tarraconensis) i Vrankamenu (Emporiae). Novac Betike vrlo je rijedak u našim krajevima — u zagrebačkoj numizmatičkoj zbirci postoji jedan primjerak, po svojoj prilici domaćeg porijekla.¹²

Numidski novac, kovan za vladavine Micipse i njegove braće najčešći je u našim krajevima i pojedinačno i u skupnim nalazima. Nađen je u slijedećim skupnim nalazima: Gračac, »Kruinwa«, Bosanska Krupa, Široka Kula, Donji Unac, Mazin, Obrovac, Vrankamen i Zvonigrad. Kartaškog novca bilo je u Gračacu, »Kruinwi«, Bosanskoj Krupi, Širokoj Kuli, Donjem Uncu, Mazinu, Vrankamenu i Zvonigradu, dok je italaskog i rimskog novca bilo u Gračacu, Širokoj

—170; 8/1905, 186—190; M. Bahrfeldt, o. c. 1900, 2863—2868, 2885—2890, 2898—2916; K. Patsch, o. c. 1900, 52—53; E. J. Haeblerlin. *Aes Grave*, Frankfurt, 1910, 16; S. P. Noe, o. c. 1937, pp. 176—177, no. 666; J. Mazard. *Corpus nummorum Numidiae Mauretaniaeque*. Pariš, 1955, pp. 24, 27, 37; G. K. Jenkins-R. B. Lewis. *Carthaginian Gold and Electrum Coins*. *Royal Numismatic Society, Special Publications*, 2/1963, 61, xxi; K. Kurz, o. c. pp. 27—31; M. Crawford, o. c. 1969, pp. 78—79, no. 142; M. Thompson-O. Morkholm-C. M. Kraay, o. c. pp. 88—89, no. 644; I. Mirnik, o. c. 1981, p. 46, no. 76. Villers vrijeme ukopa Mazinske ostave stavlja oko 100. g. p. n. e., Haeblerlin u 90. g. p. n. e., Brunšmid i Bahrfeldt oko 89. g. p. n. e., Mazard u 80. g. p. n. e., Thompson u rano 1. st. p. n. e.

⁹ E. Pegan. Najdba numidskih novcev iz okolice Obrovca v srednji Dalmaciji. *VAHD*,

61/1959, 154—155; M. Thompson-O. Morkholm-C. M. Kraay, o. c. p. 81, no. 568; I. Mirnik, o. c. 1981, p. 46, no. 79. M. Thompson smatra da je blago zakopano u kasnom 2. st., a E. Pegan u ranom 1. st. p. n. e.

¹⁰ Č. Truhelka, o. c. 1889; Č. Truhelka. *De-ötfund afrikanischer und anderer Bronzemiinzen von Vrankamen bei Krupa*. *WMBH*, 1/1893, 148—188; S. P. Noe, o. c. 1937, no. 1169; K. Kurz, o. c. pp. 27—34; M. Crawford, o. c. pp. 79—80, no. 146. I. Mirnik, o. c. 1981, pp. 48—49, no. 93. Dok Crawford ostavu datira vrlo visoko — između 280 i c. 150. g. p. n. e., Villers je stavlja oko 89. g. p. n. e., a Noe oko 81. g. p. n. e.

¹¹ K. Kurz, o. c. 1969, p. 30; I. Mirnik, o. c. 1981, p. 49, no. 100.

¹² Š. Ljubić. *Popis... Zagreb*, 1890, Tab. II, 35.

Kuli, Mazinu i Vrankamenu. *Aes rude* nađen je u ostavama iz Gračaca, Mazina i Vrankamena.

Od egipatskog su novca iz Štikade poznata tri primjerka — jedan koji se može pripisati vladarima od Ptolomeja VI do Ptolomeja VIII (katalog br. 1) i dva primjerka Ptolomeja VIII (145—116. g. pr. n. e.) (br. 2—3). Među brončanim novcem Kartage mogle su se ustanoviti sve tri nominale: vrlo rijetki veliki novci, datirani u kasno 3. ili rano 2. st. pr. n. e., vrlo istrošeni i oštećeni od vatre (br. 5—8), oni srednje veličine, kovani približno između 200. i 146. g. pr. n. e. (br. 9—51), te nekoliko primjeraka malih brončanih novčića kovanih nakon 2. punskog rata (br. 52—54), od kojih je jedan vrlo dobro sačuvan (br. 55).

Jedini makedonski primjerak novca pripada vladavini Filipa V (210—178. g. pr. n. e.), a kovan je možda oko god. 196. (br. 56). Brojni numidski novci mogli su se razvrstati po klasifikaciji koju nam je ostavio J. Mazard.¹³ Većina je kovana za vladavine sinova Masinise (208—148. g. pr. n. e.), Micipse (148—118. g. pr. n. e.), Guluse (148—140. g. pr. n. e.) i Mastanabala (148—140. g. pr. n. e.), premda je jedan primjerak možda s imenom Adherbala (118—112. g. pr. n. e.), sina Micipse i suvladara Hiempsala (118—116. g. pr. n. e.) i Jugurte (118—105. g. pr. n. e.). Kovnica Micipsinog novca djelovala je u njegovoj prijestolnici Cirti.¹⁴ Od Mazardove II serije (novac s legendom od dva slova), II grupe (legenda samo na naličju), prisutna je prva varijanta s punskom legendom *MN* na naličju, smještena ispod trbuha konja koji trči nalijevo, a koja bi trebala značiti *M (cipso) N* (br. 57—67). Kod portreta kralja opažaju se sitne razlike kod interpretacije, dok je konj prikazan s uzdama. Dva se primjerka novca razlikuju po svojoj legendi — jedna se može čitati *HT* (br. 70), a druga ili *HT* ili *AL*, što bi u posljednjem slučaju moglo biti ime Adherbala (br. 71). Također je zastupljena i druga varijanta spomenute grupe, kod koje se na naličju uz legendu *MN* nalazi i simbol, glava Amona (br. 68), ili legenda *MN* i kontramarka smještena na trbuhu konja, koja također predstavlja glavu Amona (br. 69), i treća varijanta s natpisom *GN (Gulussan)*, također na naličju (br. 72).

Dobro je zastupljena i Mazardova III anepigrafska serija, prve grupe — anepigrafski novac, bez simbola i bez kontramarke (br. 73—114). I tu postoje gotovo osjetljive razlike kod interpretacije bradate muške glave na licu i konja na naličju (sa ili bez uzdi i s grivom u sedam pramenova). Ima i primjeraka novca druge grupe — također anepigrafski primjerci, ali sa simbolom ili kontramarkom na reversu. Najčešća je ona s točkom ispod konjskog trbuha (br. 115—159). Radi velike trošnosti i oštećenja novca nije bilo moguće pratiti kalupe pomoću kojih su kovani. Kontramarka je na trbuhu konja kod tri primjerka (br. 159—161), dok jedan cijeli primjerak i jedan ulomak imaju na naličju i točku i kontramarku (br. 162—163). Ostali primjerci veoma su nagorjeli da bi se mogli razvrstati među kartaške, ili među numidske novce (br. 164—169).

¹³ J. Mazard. *Corpus Numidiae Mauretaniaeque*. Pariš 1955.

¹⁴ H. Baldus. *Die Münzprägung der numidischen Königreiche*. U: H. G. Horn — C.

Riiger. *Die Numidier. Reiter und Könige nördlich der Sahara*. Rheinisches Landesmuseum, Bonn, 1979. p. 191.

Među obrađenim primjercima, nađena su dva rimska republikanska novca, *triens* Publija Blazija (c. 172—151. g. pr. n. e.; br. 170) i *as* Marka Atilija Šarana (c. 172—151. g. pr. n. e.; br. 171).

Zanimljivi su i ulomci obrađene bronce (br. 172—175) — jedan od njih je dio nekog, kako se čini, kultnog predmeta, s vegetabilnim ukrasom (br. 172), drugi je komad završetak brončanog kaneliranog stupića (br. 173), a treći trapezoidni okov pojasa s dvije rupice za zakovice i punktiranim ukrasom (br. 174). Četvrti je ulomak brončane trake s ukrašenim rubovima (br. 175). Ostali dio ostave činili su ulomci brončanih sipki (br. 176—177) i grumenje bronce, *aes rude* (br. 178—202).

Najmlađi je dobro sačuvan i rijedak hispanski kov Obulka (c. 125—100. g. pr. n. e.; br. 4), te bi se prema njemu mogao odrediti *terminus post quem* za skrivanje blaga iz Štikade. Urednik *Coin Hoards* kao vrijeme ukopa blaga dao je godinu 79. pr. n. e.,¹⁵ što bi u stvari približno moglo odgovarati pravom stanju. Ukoliko i izuzmemo oštećenja od vatre, trošnost starijih primjeraka novca iz Štikade pokazuje dugi put do Ilirika — i to brodom, o čemu govori i sedamdesetih godina prošlog stoljeća otkrivena ostava numidskog novca u luci Ankone¹⁶ ← i dugo vrijeme u intenzivnom optičaju. Kod novca iz Kartage to bi vrijeme bilo i dulje od stotinu godina. Najmlađi, novac Betike dobro je sačuvan, no nije sasvim nov i mogao je do Ilirika putovati koje desetljeće, pa zato smatramo da bi vrijeme sakrivanja ove ostave moglo biti negdje oko prijelaza iz prvog u drugo desetljeće prvog stoljeća prije naše ere.

¹⁵ *Coin Hoards*, V/1979, p. 17, no. 57.

¹⁶ J. Friedländer. Ueberprägte antike Münzen. *Zeitschrift für Numismatik*, 4/1877, 333.

AEGYPTUS

Ptolomaeus VI Philometor (180—145. pr. n. e.) — Ptolomaeus VIII

1. Av: Glava Zeusa Amona d.; s diademom i cvijetnim ukrasom; biserna kružnica.
Rv: [nTOAEMAI OY BAZIAEnS]. Dva orla stoje na snopu munja; sprijeda rog obilja; biserna kružnica.
(AE, 29 X 30,5 mm, 23,02 g; f Alexandria; Svoronos, I. N. Ta nomisnata tou kratous ton Ptolemaion. Athenai 1904, no. 1424; A. Kroman — O. Markholm. Sylloge nummorum graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum. Egypt: The Ptolemies. Copenhagen 1977, Pl. XI 307; Visonà, P. A Hoard of Ptolemaic Bronze Coins in the J. Paul Getty Museum. The J. Paul Getty Museum Journal, 6-7/1978-79, 158.)

Ptolomaeus VIII Euergetes II (145—116. pr. n. e.)

2. Av: kao gore
Rv: orao raširenih krila 1; lijevo Φ
(AE, 26,5 X 28 mm, 9,62 g; f ; ?Cyprus; Svoronos o.c. no. 1642, 9; Visonà, P. I. c.)
3. Av: glava Zeusa Amona s diademom i cvijetnim ukrasom d; linearna kružnica.
Rv: BAEIAEHZnT] OAEMAI OY EYEP [rETOY. Orao raširenih krila 1. stoji na munji; 1 O
(AE, 27 mm, 10,77 g; f ; ?Cyprus; Svoronos, I. N. o.c. no. 1942 ka; Sylloge nummorum graecorum o.c. Pl. XXI 625; AM Zagreb, gl. inv. knj. br. 617)

BAETICA HISPANIAE

Obulco Porcuna (c. 125—100 pr. n. e.)

4. Av: OBVL CO d. Ženska glava d., s dva niza perli, kosa otraga skupljena u šinjon. Biserna kružnica.
Rv: (iberski: *ur kailu I n e s el tuko*) između dvije crte; gore plug, dolje klas žita. Biserna kružnica.
(AE, 26,5 X 29,5 mm, 16,80 g; -> ; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. Pl. XI, 235; P. R. Franke — H. Kiithmann. Sylloge nummorum graecorum. Deutschland. Staatliche Münzsammlung München. 1 Heft. Nr. 1—432. Hispania. Gallia Narbonensis. Berlin 1968, Taf. 13, 304—5; Untermann, J. Monumenta linguarum hispanicarum. I—II. Wiesbaden 1975, 334, A. 100, -B)

CA RTHAGO ZEUGITANAE

5. Av: glava Tanit s vijencem klasja 1.
Rv: konj stoji d., gore sunčani kolut s ureima; linearna kružnica.
(AE, 45 mm, 95,40 g; f ; Carthago ili Pitalska kovnica. Müller, L.-C. T. Falbe — J. C. Lindberg. Numismatique de l'ancienne Afrique. II. Les monnaies de la Syrtique, de la Byzacène et de la Zeugitane. Copenhagen 1861, no. 131, p. 92; G. K. Jenkins. Sylloge nummorum graecorum. The Royal Danish Collection of Coins and Medals. Danish National Museum. North Africa, Syrtica-Mauretania. Copenhagen, 1969, Pl. 13, nos. 399—400.)
6. Av: kao gore
Rv: kao gore; Pispod konja punska slova.
(AE, 43,5 X 45,5 mm, 91,50 g; f ; Carthago ili Pitalska kovnica. Müller, o.c. 131; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. Pl. 13, 399—400.)
7. Av: kao gore; linearna kružnica.
Rv: kao gore; ispod konja (H)
(AE, 44X46 mm, 99,00 g; f ; Müller, o.c. P132, 137; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. si. Pl. 15, 399—400)
8. Av: kao gore
Rv: kao gore; Pispod konja punska slova.
(AE, 42,5 X 44 mm, 80,40 g; f ; Carthago ili Pitalska kovnica. Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. Pl. 15, 399—400; Müller, o.c. no. 132)
9. Av: glava Tanit s vijencem klasja 1.; biserna kružnica.
Rv: konj ide d.; ispod njega (,)
(AE, 27 X 28 mm, 20,42 g; f ; Müller, o.c. no. 245; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. Pl. 16, no. 411)
10. kao gore
(AE, 27,5 mm, 17,40 g; f)
11. kao gore
(AE, 26,5 X 28 mm, 18,71 g; f)
12. kao gore
(AE, 27 X 28 mm, 17,90 g; f)
13. Av: kao gore; linearna kružnica.
Rv: kao gore.
(AE, 26,5 X 28 mm, 20,71 g; f ; Müller, o.c. ?no. 245; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. si. Pl. 16, no. 411)
14. Av: glava Tanit s vijencem klasja L; Pbiserna kružnica.
Rv: konje ide d.; ispod njega dvije točke.
(AE, 27 X 28 mm, 16,20 g; f ; si. Müller o.c. no. 240; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. si. Pl. 16, 410)
15. Av: kao gore
Rv: kao gore; ispod konja polukružnica s točkom.
(AE, 27 X 29 mm, 19,40 g; f ; Müller o.c. ?no. 242; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. ?Pl. 16, no. 409)

16. Av: kao gore
Rv: konj ide d.
(AE, 28,5X29 mm, 20,15 g; f ; Miiller, o.c. ?no. 242; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o.c. ?P1. 16, no. 409; Gradski muzej Varaždin, knjiga ulaska br. 3116)
  17. kao gore
(AE, 26,5 X 28,5 mm 14,68 g; f ; Varaždin)
  18. kao gore
(AE, 25 X 27 mm, 14,91 g f ;)
  19. kao gore
(AE, 27 X 28 mm, 16,76 g; f ; Arheološki muzej Zagreb, gl. inv. num. knj. br. 617)
  20. kao gore
(AE, 25 X 27 mm, 15,00 g; f)
  21. kao gore
(AE, 27 X 28 mm, 14,40 g; f ; nagoren primjerak)
  22. kao gore
(AE, 29 mm, 18,40 g; ?f)
  23. kao gore
(AE, 25,5 X 27 mm, 16,01 g; t ; naručeni rubovi)
  24. kao gore
(AE, 25,5 X 28 mm, 15,75 g; f)
  25. kao gore
(AE, 28 X 29 mm, 14,90 g; t)
  26. kao gore
(AE, 22,5 X 27,5 mm, 14,42 g; f ; otkrhnut primjerak)
  27. kao gore
(AE, 27 X 28 mm, 18,05 g; f)
  28. kao gore
(AE, 28,5 X 29 mm, 18,21 g; f)
  29. kao gore
(AE, 27,5 mm, 17,20 g; t)
  30. kao gore
(AE, 27,5 mm, 17,01 g; f)
  31. kao gore
(AE, 27 X 28,5 mm, 14,01 g; ?f)
  32. kao gore
(AE, 27 mm, 18,51 g; f)
  33. kao gore
(AE, 27 X 29 mm, 18,21 g; f)
  34. kao gore
(AE, 26 X 27,5 mm, 14,22 g; f)
  35. kao gore
(AE, 27 X 28 mm, 17,51 g; |)
-

36. kao gore
(AE, 29 mm, 18,61 g; f)
37. kao gore
(AE, 27,5 X 28,5 mm, 16,90 g; f)
38. kao gore
(AE, 27 X 28 mm, 17,70 g; f)
39. kao gore
(AE, 25,5 X 27 mm, 17,05 g; t)
40. kao gore
(AE, 27,5 mm, 17,25 g; f)
41. kao gore
(AE, 26 X 27 mm, 16,90 g; f)
42. kao gore
(AE, 28 mm, 18,55 g; t)
43. kao gore
(AE, 24 X 28 mm, 17,21 g; f ; otkrhnut primjerak)
44. kao gore
(AE, 27,5 mm, 16,01 g; f)
45. kao gore
(AE, 27 X 29 mm, 18,60 g; f)
46. kao gore
(AE, 26 X 27 mm, 15,84 g; f)
47. kao gore
(AE, 26 X 27 mm, 16,20 g; f)
48. kao gore
(AE, 28 mm, 17,01 g; f)
49. kao gore
(AE, 25,5 X 28 mm, 19,70 g; f; otkrhnut primjerak)
50. kao gore
(AE, 28,5 mm; 24,00 g; f)
51. Av: kao gore
Rv: ispod konja (?š)
(AE, 27,5 mm, 17,52 g; f; Müller, o. c. ?no. 250; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, ?Pl. 16, no. 413)
52. Av: glava Tanit s vijencem klasja 1.; linearna kružnica.
Rv: konj stoji d., glava okrenuta natrag; ? dolje slovo; biserna kružnica.
(AE, 26 X 27 mm, 6,01 g; f; Müller, o. c. ? p. 99, no. 238; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. ?Pl. 12, no. 305)
53. kao gore
(AE, 21 X 22 mm, 7,01 g; f)
54. Av: kao gore
Rv: konj stoji d., glava okrenuta natrag; Pdolje slovo; biserna kružnica, graecorum, Copenhagen, o. c. ?Pl. 12, no 320)
(AE, 21 X 22 mm, 6,45 g; f; Müller, o. c. ? no. 233; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. ?Pl. 12, no. 320)

55. Av: glava Tanit s vijencem klasja 1.; linearna kružnica.
Rv: konj stoji d.; d. prednja noga podignuta, glava okrenuta natrag; točka između stražnjih nogu i ispod trbuha; linearna kružnica.
AE, 24 X 25 mm, 9,25 g; f; (S. W. Grose. Fitzwilliam Museum. Catalogue of the McClean Collection of Greek Coins II. Cambridge 1926, si. 456, 9989; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. si. Pl. 15, nos. 396—6; Arheološki muzej Zagreb, gl. num. inv. knj. no. 617)

MACEDONIA

Philippus V (210—178 g. pne.)

56. Av: glava Helija sa zrakastom krunom d.
Rv: BAEIAEfiZ gore, 0>IAinnOY dolje. Na sredini snop munja; sve u vijencu hrastovog lišća.
(AE, 23 X 25 mm, 11,52 g; J; Grose, o. c. si. p. 75, no. 3640, Pl. 135, 13; Sylloge nummorum graecorum. Grèce. Collection Réna M. Evelpidis Athènes, II. Macédoine-Thessalie-Illyrie-Epire-Corcyre. Louvain 1975, si. Pl. XXXIX, no. 1452; Ranija serija BMC).

NUMIDIA

Micipsa (148—118), Gulussa (148—140) i Mastanabal (148—140)

57. Av: lovorom ovjenčana bradata glava 1.; biserna kružnica.
Rv: konj s uzdama trži 1.; ispod njega ?(punski: MN)
(AE, 25 mm, 12,41 g; ; Miiller, o. c. no 25; Mazard, J. Corpus nummorum Numidiae Mauretaniaeque. Pariš 1955, ?p. 32, no. 23; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. Pl. 20, no. 510.)
58. Av: kao gore
Rv: konj bez uzda, trči 1.; ispod njega (punski: MN).
(AE, 26,5 mm, 14,90 g; f; Miiller, o. c. no. 25; Mazard, o. c. p. 32, no 23; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. Pl. 20, no. 510)
59. ? slično kao br. 57.
(AE, 26 X 27 mm, 11,10 g; f)
60. Kao gore.
(AE, 25 X 26 mm, 11,42 g; f)
61. Kao gore.
(AE, 25 X 27 mm, 15,45 g; f)
62. Kao gore.
(AE, 26,5 mm, 12,50 g; f)
63. Kao gore.
(AE, 25 X 26,5 mm, 12,01 g; f)
64. Kao gore.
(AE, 26 mm, 10,90 g; f)

65. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 13,71 g; f)
66. Kao gore.
(AE, 24 X 26 mm; 9,67 g; f)
67. Kao gore.
(AE, 25,5 X 27 mm, 15,91 g; t)
68. Av: lovorom ovjenčana glava bradatog muškarca 1.; biserna kružnica.
Rv: konj trči lijevo, gore Amonova glava, dolje ?(MN)
(AE, 26 mm, 13,40 g; f; Müller o. c. no. 31; Mazard, o. c. p. 33, no. 28;
Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. pl. 20, no. 517)
69. Av: kao gore.
Rv: konj s uzdama trči 1.; dolje (MN); na trbuhu konja kontramarka: glava
Amona 1.
(AE, 27 X 28 mm, 11,55 g; f; Müller, o. c. no 26; Mazard, o. c. p. 33, no. 32;
Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. Pl. 20, no. 514)
70. Av: kao gore
Rv: konj s uzdama trči 1.; ispod trbuha: (punski: ?HT)
(AE, 28,5 mm, 14,80 g; f; Mazard nema; privatna zbirka Sisak)
71. Av: kao gore
Rv: kao gore; ispod trbuha: (punski: HT ili AL)
(AE, 27 mm, 14,74 g; f; Mazard nema; AMZ, gl. num. inv. knj. br. 617)
72. Av: kao gore
Rv: kao gore; ispod trbuha: (punski: GN)
(AE, 26 X 27,5 mm; 13,25 g; f; si. Müller, o. c. no. 30; Mazard, o. c. p. 35,
no. 37)
73. Av: lovorom ovjenčana glava bradatog muškarca 1.; biserna kružnica.
Rv: konj trči 1.
(AE, 26,5 mm, 14,5 g; f; Müller, o. c. no. 21; Mazard, o. c. si. p. 37, no! 45;
Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. Pl. 19, no. 504)
74. Kao gore.
(AE, 26 X 27,5 mm, 12,70 g; f)
75. Kao gore.
(AE, 25 X 26,5 mm, 10,02 g; f)
76. Kao gore.
(AE, 26 X 27,5 mm, 13,70 g; f)
77. Kao gore.
(AE, 25 X 28 mm, 13,50 g; f)
78. Kao gore.
(AE, 25,5 X 28 mm, 14,64 g; f)
79. Kao gore.
(AE, 25 X 26 mm, 14,06 g; f; AMZ, gl. num. inv. knj. br. 617)
80. Kao gore.
(AE, 26 mm, 14,92 g; t)
-

81. Av: kao gore
Rv: konj s uzdama trči 1.
(AE, 26,5 X 27,5 mm, 11,12 g; f; Mazard, o. c. si. p. 37, no. 46; Varaždin br. 3116)
  82. Kao gore.
(AE, 24,5 X 27 mm, 15,21 g; f)
  83. Kao gore.
(AE, 28 mm, 13,75 g; <-)
  84. Kao gore.
(AE, 27 mm, 14,90 g; f)
  85. Kao gore.
(AE, 27,5 mm, 16,40 g; f)
  86. Kao gore.
(AE, 26 mm, 11,16 g; f)
  87. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 16,51 g; f)
  88. SI. kao gore.
(AE, 26,5 mm, 11,50 g;t)
  89. SI. kao gore.
(AE, 24,5 X 26 mm, 11,92 g; f)
  90. SI. kao gore.
(AE, 26mm, 11,92g; f)
  91. SI. kao gore.
(AE, 26mm, 11,92 g;f)
  92. SI. kao gore.
(AE, 25 X 27 mm, 12,02 g; f)
  93. Si. kao gore.
(AE, 24 X 26,5 mm, 12,01 g; f)
  94. Si. kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 12,90 g; f)
  95. SI. kao gore.
(AE, 26,5 X 27,5 mm, 15,40 g; f)
  96. Si. kao gore.
(AE, 25 X 26 mm, 10,90 g; f)
  97. SI. kao gore.
(AE, 27,5 mm, 15,01 g; f)
  98. SI. kao gore.
(AE, 24 X 26 mm, 12,71 g; f)
  99. SI. kao gore.
(AE, 23 X 26 mm, 12,40 g; f)
  100. SI. kao gore.
(AE, 26mm, 11,70 g;f)
  101. SI. kao gore.
(AE, 26 X 28 mm, 12,12 g; f)
-

102. SI. kao gore.
(AE, 26,5 mm, 13,60; t)
  103. SI. kao gore.
(AE, 25 X 26 mm, 8,80 g; f)
  104. Si. kao gore.
(AE, 25 X 26 mm, 14,70 g; f)
  105. SI. kao gore.
(AE, 26,5 mm, 13,70 g; f)
  106. Si. kao gore.
(AE, 27 mm, 12,62 g; f)
  107. SI. kao gore.
(AE, 26 mm, 14,10 g; f)
  108. Si. kao gore.
(polovica primjerka —AE, 13,5 X 27 mm, 6,70 g; f)
  109. SI. kao gore.
(AE, 24 X 25 mm, 12,28 g; f)
  110. Si. kao gore.
(AE, 25 X 26 mm, 12,54 g; \)
  111. SI. kao gore.
(AE, 26 mm, 12,90 g; f)
  112. Si. kao gore.
(AE, 25 X 26 mm, 8,64 g; f)
  113. Si. kao gore.
(AE, 23 X 26,5 mm, 12,96 g; f)
  114. Si. kao gore.
(AE, 26,5 mm, 11,64 g;t)
  115. Av: kao gore.
Rv: konj s uzdama trči l; ispod trbuha točka.
(AE, 24 X 25 mm, 13,78 g; \; Mazard, o. c. p. 38, no. 50; Miiller, o. c. no. 32;
Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. Pl. 19, no. 505—507; AMZ,
gl. num. inv. knj. br. 617)
  116. (AE, 25 X 26 mm, 14,30 g; f; AMZ, gl. num. inv. knj. br. 617)
  117. Kao gore.
(AE, 27 X 27,5 mm, 17,32 g; f; AMZ, gl. num. inv. knj. br. 617)
  118. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 12,05 g; f)
  119. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 16,72 g; f)
  120. Kao gore.
(AE, 27 X 28 mm, 15,22 g; f)
  121. Kao gore.
(AE, 25 X 27 mm, 14,20 g; t)
  122. Kao gore.
(AE, 27,5 mm, 19,00 g; f)
-

123. Kao gore.
(AE, 26 X 27,5 mm, 14,01 g; f)
  124. Kao gore.
(AE, 25,5 X 27 mm, 14,01 g; f)
  125. Kao gore.
(AE, 26,5 X 28 mm, 14,27 g; t)
  126. Kao gore.
(AE, 24 X 26 mm, 12,61 g; t)
  127. Kao gore.
(AE, 26,5 mm, 14,20 g; f)
  128. Kao gore.
(AE, 25 X 27 mm, 10,75 g; f)
  129. Kao gore.
(AE, 27 mm, 13,20 g; t)
  130. Kao gore.
(AE, 25,5 X 27 mm, 12,35 g; f)
  131. Kao gore.
(AE, 25 X 26,5 mm, 16,06 g; f)
  132. Kao gore.
(AE, 24 X 27,5 mm; f)
  133. Kao gore.
(AE, 26 X 27,5 mm, 13,20 g; f)
  134. Kao gore.
(AE, 23,5 X 26 mm, 13,60 g; f)
  135. Kao gore.
(AE, 25 X 26,5 mm, 17,65 g; f)
  136. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 15,00 g; f)
  137. Kao gore.
(AE, 25,5 mm, 14,71 g; f)
  138. Kao gore.
(AE, 26,5 mm, 15,47 g; t)
  139. Kao gore.
(AE, 26,5 mm, 11,22 g; t)
  140. Kao gore.
(AE, 25 X 27 mm, 13,25 g; f)
  141. Kao gore.
(AE, 25,5 X 27,5 mm, 14,05 g; f)
  142. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 13,60 g; f)
  143. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 14,70 g; t)
  144. Kao gore.
(AE, 26 mm, 14,01 g; f)
-

145. Kao gore.
(AE, 26,5 X 28 mm, 15,02 g; f)
146. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 15,60 g; f)
147. Kao gore.
(AE, 24,5 X 25,5 mm, 13,55 g; f)
148. Kao gore.
(AE, 24 X 26 mm, 13,61 g; f)
149. Kao gore.
(AE, 24,5 X 26 mm, 13,86 g; f)
150. Kao gore.
(AE, 26 mm, 15,25 g; f)
151. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 13,40 g; f)
152. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 19,66 g; f)
153. Kao gore.
(AE, 26 X 27 mm, 13,70 g; f)
154. Kao gore.
(AE, 26 X 28 mm, 17,00 g; f)
155. Kao gore.
(AE, 25 X 26 mm, 12,10 g; f)
156. Kao gore.
(AE, 24 X 25 mm, 12,40 g; f)
157. Kao gore.
(AE, 26,5 mm, 14,20 g; f)
158. Kao gore.
(AE, 27 mm, 15,40 g; f)
159. Av: kao gore.
Rv: konj trči 1.; na trbuhu kontramarka: glava Amona 1.
(AE, 26 X 27 mm, 15,90 g; f; Mazard, o. c. p. 39, no. 55; Sylloge nummorum graecorum, Copenhagen, o. c. Pl. 19, no. 508)
160. Kao gore.
(AE, 25 X 26,5 mm, 12,60 g; f)
161. Kao gore.
(AE, 26,5 X 27 mm, 12,22 g; f)
162. Av: kao gore.
Rv: konj s uzdama trči 1.; ispod trbuha točka, na trbuhu kontramarka:
Amonova glava 1.
(AE, 24,5 X 28 mm, 14,82 g; f; Mazard o. c. p. 39, no. 55)
163. Kao gore.
(ulomak novca — AE, 14,5 X 25 mm, 7,50 g; f)
-

CARTHAGO ILI NUMIDIA

164. (AE, 25 X 27 mm, 16,16 g)
 165. (AE, 27 X 28,5 mm, 11,90 g)
 166. (AE, 23,5 X 24,5 mm, 10,55 g)
 167. (AE, 26,5 X 28 mm, 12,92 g)
 168. (AE, 25 X 30,5 mm, 14,60 g)
 169. (ulomak novca — AE, 10 X 22 mm, 3,60 g)

ROMA

170. Publius Blasio, c. 172—151 g. pne., triens
 Av: glava Minerve s korintskim šljemom s krijestom d.; gore: . . .
 Rv: ROMA dolje; gore P. BLAS; u polju prova broda d.; sprijeda;
 (AE, 22 X 24 mm, 11,80 g; <-; H. A. Grueber. Coins of the Roman Republic
 in the British Museum, I. London 1910, p. 104, no. 791)
171. M. Atilius Saranus, c. 172—151 (c. 172—151 (c. 155—120 g. pne.), as
 Av: Janova glava s lovorvijencem; gore I
 Rv: ROMA dolje; gore M. ATILI; prova broda d.; sprijeda I
 (AE, 29 X 31 mm, 20,30 g; f; Grueber, o. c. p. 93, no. 692)

ULOMCI OBRADENE BRONCE

172. Ulomak vegetabilnog brončanog ukrasa.
 (AE, 22 X 41 X 13 mm, 37,46 g)
173. Ulomak kraja brončanog stupića s kanelurama.
 (AE, 38 X 35 mm, 18,15 g)
174. Okov pojasa trapezoidnog oblika, pomalo savinut, s dvije rupice; na pred-
 njoj strani punktiran ukras: uz rub dvostruka linija točaka, na sredini vo-
 doravna dvostruka cik-cak liija.
 (AE, 53 X 28 mm, 18,80 g)
175. Ulomak brončane trake s ukrašenim rubom: između dva tanka i niska para-
 lelne rebra teče niz punktiranih kružnica.
 (AE, 33 X 29 mm, 7,48 g)

AES RUDE

176. Ulomak brončane šipke.
 (AE, 22 X 21,5 X 8 mm, 33,35 g)
177. Ugao brončane šipke.
 (AE, 30 X 31 X 8 mm, 39, 34 g)

178. Trapezoidalni lijevani savinuti komad bronce sa započetom rupom na širem kraju.

(AE, 48,5 X 44 mm, 92,20 g)

- 179. (AE, 104 X 46 mm , 125,20 g – sastavljen iz dva komada)
- 180. (AE, 64 X 52 X 23 mm , 294,20 g)
- 181. (AE, 64 X 48 X 27 mm , 254,70 g)
- 182. (AE, 68 X 43 X 26 mm , 222,40 g)
- 183. (AE, 36 X 48 X 24 mm , 194,40 g)
- 184. (AE, 44,5 X 42 X 30 mm , 193,70 g)
- 185. (AE, 48 X 34 X 16 mm , 78,40 g)
- 186. (AE, 42 X 37 X 18 mm , 91,00 g)
- 187. (AE, 49 X 37 X 25 mm , 114,20 g)
- 188. (AE, 44 X 30 X 17,5 mm , 59,30 g)
- 189. (AE, 30,5 X 29 X 16,5 mm , 37,40 g)
- 190. (AE, 49,5 X 30 X 22 mm , 94,97 g)
- 191. (AE, 44 X 25 X 17 mm , 57 g)
- 192. (AE, 26 X 25 X 15 mm , 49,90 g)
- 193. (AE, 25 X 25 X 11 mm , 24,50 g)
- 194. (AE, 40 X 21 X 18 mm , 52,35 g)
- 195. (AE, 31 X 19,5 X 10 mm , 33,50 g)
- 196. (AE, 28 X 19 X 9,50 mm ; 25 g) "
- 197. (AE, 21 X 21 X 14 mm , 17,55 g)
- 198. (AE, 32 X 18 X 11 mm , 18,45 g)
- 199. (AE, 25 X 21 X 6 mm , 11,82 g)
- 200. (AE, 42 X 23 X 10 mm , 19,75 g)
- 201. (AE, 29 X 17 X 20 mm , 13,80 g)
- 202. (AE, 18 X 11,5 X 6 mm , 3,90 g)

SUMMARY

COIN HOARDS FROM CROATIA

III

THE HOARD OF AFRICAN BRONZE COINS AND *AES RUDE* FROM ŠTIKADA

In October 1976 several workmen excavating a latrine at a site called Ričica at Stikada near Lovinac in Lika, Croatia, discovered a considerable hoard of bronze coins and *aes rude*. If one may trust the report, the hoard was found concealed beneath a hearth within what looked as ruins of an ancient house. The fact that most of the coins were damaged by the fire speaks in favour of this. Immediately after the discovery the hoard was dispersed, not permitting us to establish its actual size. One of the workmen brought the bulk of the hoard to the local museum at Senj, but the material was immediately passed on to the Museum of Lika at Gospić. Several specimens, particularly the Carthaginian ones the large module were subsequently collected by the museum staff. Eight further specimens were presented to the Numismatic Collection of the Archaeological Museum in Zagreb, three to the Varaždin Museum, whereas many coins must have reached various private collections in Yugoslavia and abroad. Two specimens have been seen in a private collection in Sisak. The entire hoard was left to the Archeological Museum in Zagreb for chemical treatment and for publication.

The Štikada hoard has been mentioned in the literature several times, twice in the *Coin Hoards* (IV/1978, p. 16; V/1979, p. 17). It belongs to the already well-known and much discussed phenomenon of coin hoards and individual finds of African coins (Carthage, Numidia, Egypt) from Dalmatia, Western Bosnia and Lika. There these coins were usually buried together with heavy Italic currency and *aes rude*. Thus a hoard like this represented the usual currency and the same time bullion which could at any time be easily melted down and turned into other objects. These hoards are usually dated to the late 2nd and early 1st cents. B. C. — such as the Gračac, »Kruinva«, Bosanska Krupa, Široka Kula, Donji Unac, Mazin, Obrovac, Vrankamen and Zvonigrad hoards.

The Štikada Hoard contained Egyptian (3 specimens — 1,80%), Baetican (1 specimen — 0,59%), Carthaginian (51 specimens — 30,00%), Macedonian (1 specimen — 0,59%), Numidian (106 specimens — 62,00%), Roman (2 specimens — 1,20%) and six unidentifiable coins (3,50%). *Aes rude* has not been taken into account, nor the difference between the denominations.

Egyptian, Ptolemaic coins have so far been discovered in the Gračac, Široka Kula, Donji Unac, Mazin, Vrankamen and Zvonigrad hoards, while Hispanian coins have been registered at Gračac and Vrankamen only. No Macedonian coins have been found in any similar hoard. The most frequent currency is usually Numidian bronze, minted under Micipsa and his co-rulers, as well as successors — found at Gračac, »Kruinva«, Bosanska Krupa, Široka Kula, Donji Unac, Mazin, Obrovac, Vrankamen and Zvonigrad. Carthaginian coins of various denomi-

nations were present in the hoards of Gračac, »Kruinwa«, Bosanska Krupa, Široka Kula, Donji Unac, Mazin, Vrankamen and Zvonigrad, whereas Italic and Roman coins and bars have been noted at Gračac, Široka Kula, Mazin and Vrankamen.

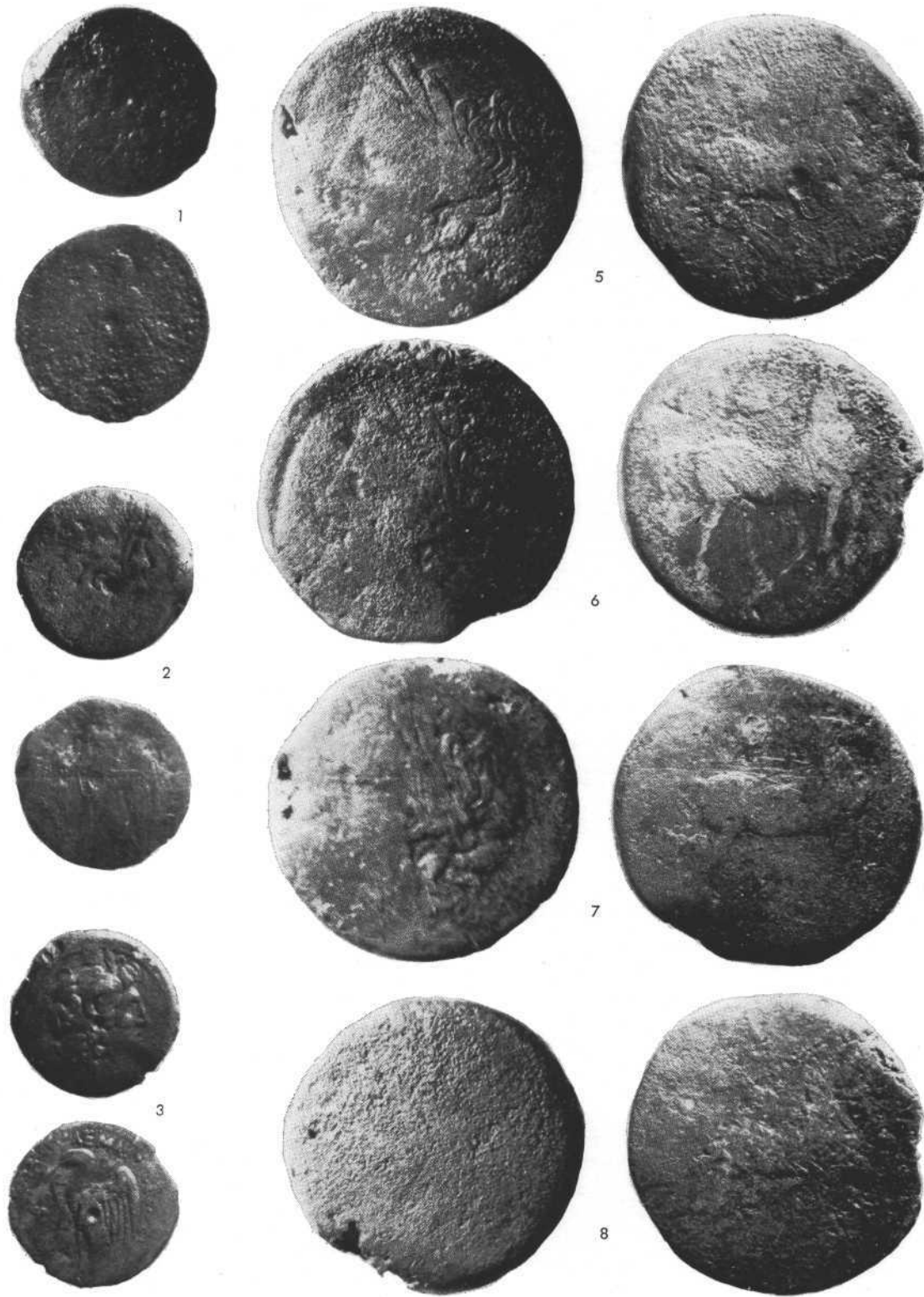
There were three Ptolemaic coins in the Štikada Hoard, one of which could be attributed from Ptolemy VI to Ptolemy VIII (Catalogue No. 1) and two to Ptolemy VIII (nos. 2–3). Three different denominations of Carthage were present, of the rare large module, dated to the late third/early second centuries B.C., very worn and damaged by the fire (nos. 5-8), the medium module, minted between 200 and 146 B.C. (nos. 9-51), also worn and many of them damaged by the heat, as well as the small module, issued probably after the Second Punic War (nos. 52-54), one of which is well preserved (no. 55). The Macedonian coin could be attributed to Philip V (no. 56). As for the numerous Numidian bronze issues, chiefly minted at Cirta, the Numidian capital, by Micipsa, Gulussa and Mastanabal, they have been classified according to the Mazard Corpus (nos. 57-163). Some of them bear the inscription *MN*, one *HT* or *AL*, one *GT*, sometimes there were symbols or countermarks on the reverse (Amon's head). The most frequent among the anepigraphic group is the type with a dot underneath the horse's belly on the reverse, some of which bear a countermark. A few of the coins were too damaged to allow any judgement, the others too worn by the long circulation to allow a more precise analysis. There were also two Roman Republican coins among the rest, one *triens* issued by Publius Blasio, and one *as* struck by Marcus Atilius Saranus, both from the second century B.C. Besides the *aes rude*, there were also several fragments of bronze ornaments in the Štikada Hoard. One of them seems to have been part of a tripod with vegetal decoration, or a similar religious implement. The second is the end of a small fluted bronze column, the third a belt applique with two holes for rivets and decoration. The last is a fragment of a bronze strip with decorated edges.

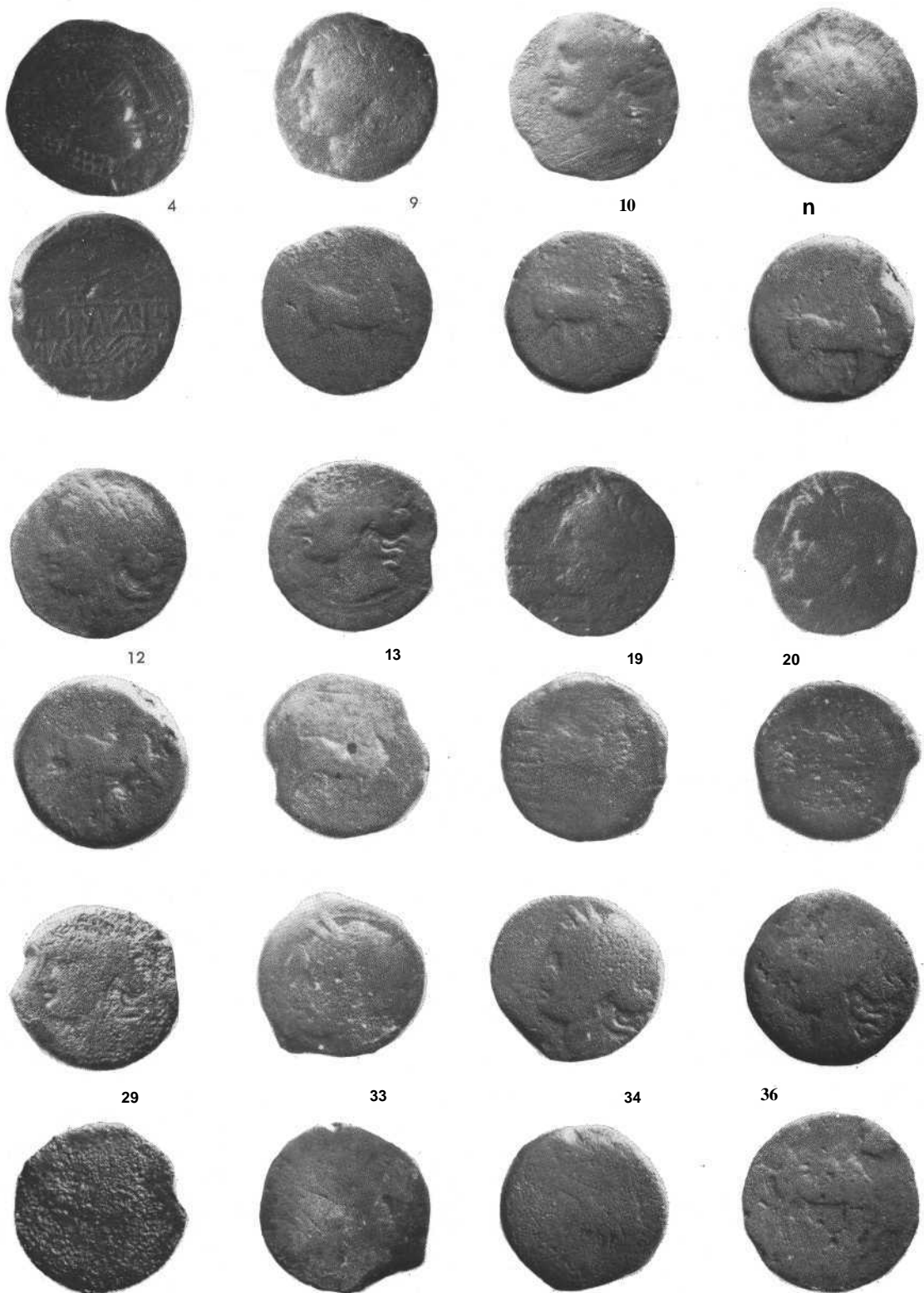
The most recent coin in the Štikada Hoard is a rare Hispanian issue of Obulco Porcuna, dated between 125 and 100, which could be used as the *terminus post quem* for the deposit. While the other coins show a very long circulation, this one is quite well-preserved, yet not entirely new. Thus it seems likely that the burial date coincides with the end of the first and the early second decade of the first century B.C.

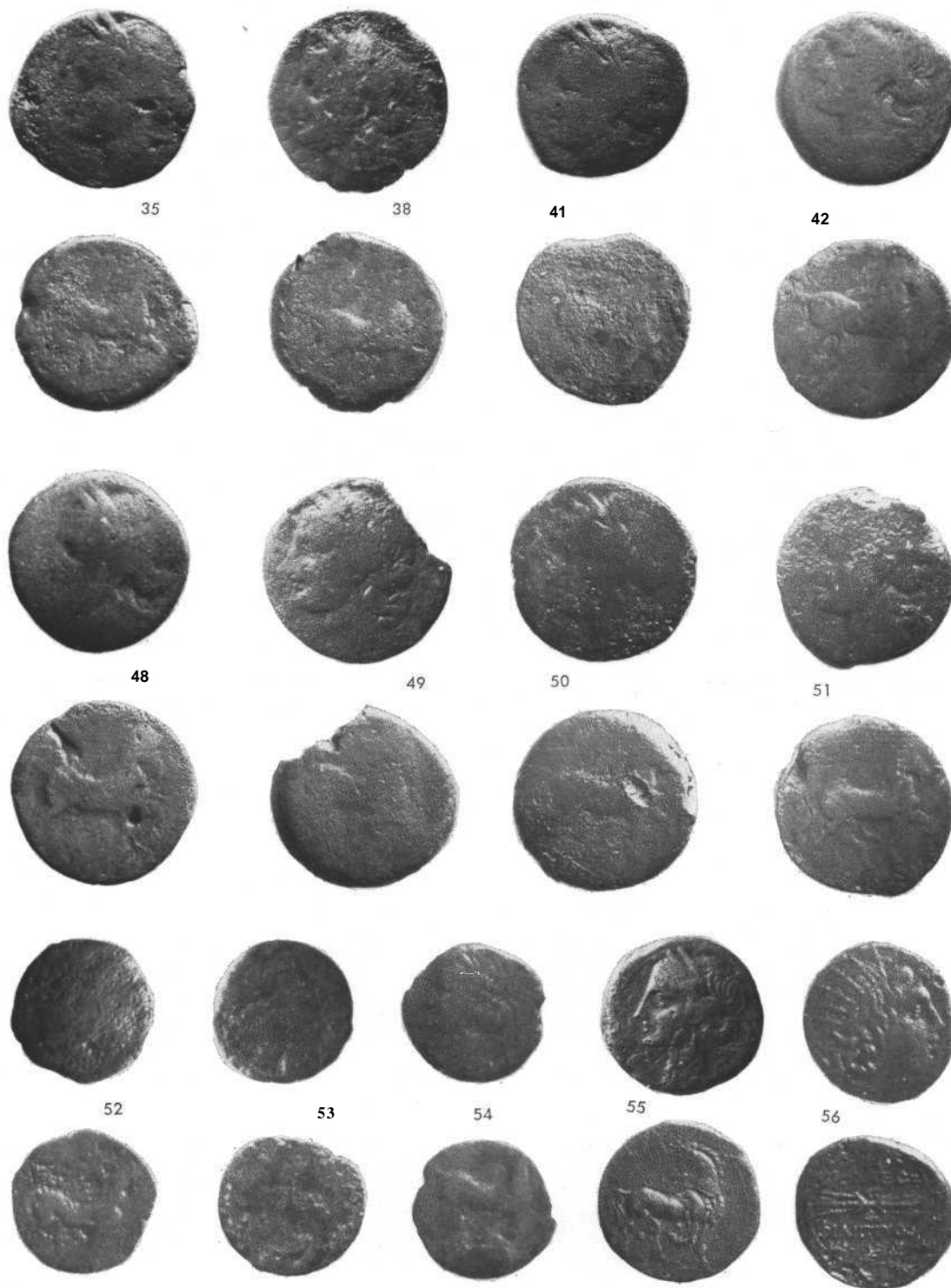
OPIS TABLI DESCRIPTION OF PLATES

Tabla 1–6
Plates 1–6

Brojevi na tablama odgovaraju tekućini brojevima kataloga.
Plate numbers correspond to those in the catalogue.

60

65

66

68

69

71

72

85

86

94

96

105

129

130

132

133

136

139

142

144

146

147

148

156

